

بررسی طرحواره‌های ناسازگار نوجوانان بزهکار و عادی با سبک دلبستگی والدینشان

روشنک خدابخش ^۱	تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱۲/۰۱
سیده منور یزدی ^۲	تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۰۴/۰۳
محبوبه عباسیان ^۳	

چکیده

هدف پژوهش حاضر مقایسه طرحواره‌های ناسازگار اولیه و سبک دلبستگی در نوجوانان بزهکار و عادی و مقایسه آن با سبک دلبستگی والدین آنها است. روش پژوهش از نوع پس‌رویدادی و علی - مقایسه‌ای است. نمونه متشکل از ۱۰۰ نوجوان بزهکار (۷۵ پسر و ۲۵ دختر) و ۱۰۰ نوجوان عادی (۶۵ پسر و ۳۵ دختر) و والدین آنهاست. روش نمونه‌گیری برای نوجوانان بزهکار از نوع در دسترس و برای گروه عادی از نوع خوشه‌ای تصادفی است. ابزار مورد استفاده، پرسشنامه طرحواره ناسازگار اولیه یانگ (SQ-SF) و پرسشنامه سبک دلبستگی کولینز و رید (RASS) است. نتایج تحلیل فرضیه‌ها با استفاده از روش تحلیل واریانس دو عاملی نشان داد که بین طرحواره‌های ناسازگار و سبک دلبستگی والدین در نوجوانان بزهکار با نوجوانان عادی تفاوت معنادار وجود دارد ($p < 0.001$). نتایج مطالعه حاضر همسویی با تحقیقات پیشین رابطه بین طرحواره‌های ناسازگار و سبک دلبستگی نایمن در والدین را تایید می‌کند و نشان می‌دهد که والدین نوجوانان بزهکار طرحواره ناسازگار، سبک دلبستگی نایمن بالاتری دارند. از این نتایج می‌توان برای توانمندسازی خانواده‌ها و جلوگیری از رفتارهای پرخطر در نوجوانان استفاده نمود.

کلید واژه: طرحواره‌های ناسازگار اولیه، سبک دلبستگی، نوجوان، بزهکار، والدین.

مقدمه

در مسیر رشد و سازگاری اجتماعی هر فرد موانعی وجود دارد که از عمده‌ترین این موانع می‌توان به تاثیر خانواده اشاره کرد. خانواده‌هایی که رفتارهای اجتماعی در آنها ضعیف و یا ناکافی است، با احتمال بیشتری فرزندان ناسازگار پرورش می‌دهند. همان‌گونه که تحقیقات نشان می‌دهند پیوند قوی بین اعضای یک خانواده، مخصوصاً بین فرزندان و والدین مانع از رفتار انحرافی می‌شود [محسنی، ۱۳۸۷]، همچنین خانواده‌هایی که در روابطشان ضعف دارند باعث ایجاد آسیب‌های متعدد روانی و اجتماعی در فرزندان خود می‌شوند [خدابخش، گنجی، ذبیحی، نادری، ۱۳۹۰].

براساس یافته‌های یانگ (۱۳۸۳) تاثیر محیط بر شکل‌گیری رفتار و شخصیت افراد و در بروز صفات ژنتیکی ثابت شده است. دو مورد از این تاثیر را می‌توان تشکیل طرحواره‌ها و دل‌بستگی دانست. طرحواره‌ها، باورها و احساسات مهمی در مورد خود و محیط هستند که افراد آن را بدون چون و چرا پذیرفته‌اند. آنها خودشان تداوم بخش هستند و در برابر تغییر، بسیار مقاومت می‌کنند. برای مثال، کودکی که طرحواره بی‌کفایتی دارد حتی در دوران بزرگسالی نیز با تغییر این باور مبارزه می‌کند. یانگ (۱۹۹۰)، بیان می‌کند که در رشد یک طرحواره ناسازگار اولیه، تجارب ناخوشایند با والدین، خواهر و برادر یا همسالان در طول دوره کودکی نقش مهمی ایفا می‌کنند. طرحواره‌های ناسازگار اولیه الگوهایی برای پردازش اطلاعات هستند که در تعاملات هیجانی فردی در موقعیت‌های زندگی و در سبک ارتباطات بین فردی افراد موثر هستند (دوزز، مارتین، بلینگ، ۲۰۰۸).

همانند سایر طرحواره‌ها، سبک دلبستگی نیز در کودکی ایجاد می‌شود. دلبستگی به عنوان پیوندی قوی که نخست بین والد و کودک شکل می‌گیرد و بعداً به سطح همسالان و روابط عاشقانه توسعه می‌یابد، تعریف شده است (بالبی، ۱۹۸۸). در ایجاد و تعیین کیفیت این پیوند عاطفی سه مفهوم "قابل دسترس بودن، پاسخ دهنده بودن، و تصویر مادرانه" نقش منحصر به فردی ایفا می‌کند (ذوالفقاری مطلق مصطفی؛ جزایری، مظاهری، خوشابی، کریملو، ۱۳۸۶).

مطالعات مختلف چند نوع سبک دلبستگی در افراد را شناسایی کرده است که می‌توان به انواع ایمن، اجتنابی-دوسوگرا و اضطرابی، اشاره کرد. طبق پژوهش‌های انجام شده مواجهه با تجربیات بد هیجانی و بی‌توجهی عاطفی در کودکی ممکن است دلبستگی ایمن را تهدید کند و باعث تشکیل یک مدل ناسازگار از خود در ارتباط با دیگران شود (رایت، داگرتی، کرافورد و دل کاستلو؛ ۲۰۰۹). هم طرحواره‌ها و هم سبک دلبستگی بر رفتار آتی ما تاثیر می‌گذارند. نتایج تحقیق یوسف‌نژاد (۱۳۸۶) نشان داده که بین طرحواره‌های ناسازگار و رضایت از زندگی رابطه معکوس وجود دارد و نیز عملکرد خانواده و طرحواره‌های ناسازگار اولیه نقشی تعیین‌کننده در پیش‌بینی رضایت از زندگی دارند. همچنین طرحواره‌های ناسازگار به طور معکوس با سازگاری و با سلامت روان‌شناختی مرتبط است و سلامت روان‌شناختی به‌طور مثبت با سازگاری ارتباط دارد (سسرو، بیتل و پروت، ۲۰۰۸). در مطالعه‌ای که مکینسون (۲۰۱۳) انجام داد، دریافت که طرحواره‌های

-
- Bowlby
  - Secure
  - Ambivalent- Avoidant
  - Anxious
  - Wright, O Dougerty, Crawford & Del Castillo
  - Cecero, Beitel, Prout,
  - Makinson

ناسازگار اولیه در نوجوانان می‌تواند با مشکلات روان‌شناختی محور یک و دو مرتبط باشد مشکلاتی مثل رفتارهای ناسازگار، اضطراب، افسردگی و به‌طور کلی با مشکلات درون‌ریز و برون‌ریز در ارتباط است.

به‌علاوه در مطالعه‌ای که توسط رضانی، شمس اسفند آباد و طهماسبی (۱۳۸۶) انجام شده نتایج نشان داد که دل‌بستگی ایمن با تمایز و بازسازی مدیریت هیجانی رابطه‌ای مستقیم و سبک‌های دل‌بستگی نا ایمن اجتنابی و دوسوگرا با هر دو مولفه ذکر شده رابطه‌ای معکوس دارد. لذا سبک‌های دل‌بستگی، توانایی هیجانی را پیش‌بینی می‌کند (رضانی و همکاران، ۱۳۸۶) همچنین دل‌بستگی نا ایمن اضطرابی - دوسوگرا، خصیصه اضطراب صفت و برخی از ویژگی‌های شخصیتی مادر می‌تواند پیش‌بینی کننده اضطراب جدایی و سطح رشد اجتماعی کودک باشد (ذوالفقاری مطلق و همکاران، ۱۳۸۶). گرچه عوامل دیگری مانند استعداد ژنتیکی و عوامل محیطی نظیر اجتماع دوستان نیز در شکل‌گیری و تداوم رشد شناختی مهم هستند، اما خانواده به عنوان اولین اجتماعی که هر فرد در آن وارد می‌شود و سال‌های طلایی رشد را طی می‌کند در شکل‌گیری شخصیت افراد نقش منحصر به فرد دارد. همانطور که ماترن و توماس (۲۰۰۱) پیشنهاد می‌کنند نفوذ خانوادگی مثبت با تعهد عاطفی قوی و راهبرد ارتباط مثبت می‌تواند نفوذ منفی گروه همسالان را در زندگی نوجوان تعدیل کند.

با توجه به تاثیری که انواع طرحواره‌ها و سبک‌های دل‌بستگی بر عملکرد فرد در اجتماع دارند، به بررسی چگونگی این طرحواره‌ها در نوجوانان عادی و بزهکار می‌پردازیم تا نقش این عوامل در گرایش به رفتار بزهکارانه با مقایسه این دو گروه مشخص شود. همچنین با توجه به تاثیری که خانواده بر چگونگی تشکیل

طرحواره‌ها در کودک خود دارد، به بررسی تاثیر نوع سبک دلبستگی والدین و اثر آن بر طرحواره‌های موجود در کودک می‌پردازیم. شناسایی دلیل رفتار بزهکارانه در هر جامعه می‌تواند قدم بزرگی در رشد و اعتلای سلامت روان آن جامعه باشد. لذا شناسایی این طرحواره‌ها در گروه هدف یعنی نوجوانان بزهکار و عادی و سبک دلبستگی والدین آنها می‌تواند یک جزء مهم در اقدامات پیشگیرانه محسوب شود. لذا این پژوهش در نظر دارد به این سوال کلی در قالب فرضیاتی چند پاسخ دهد:

- آیا نوع سبک دلبستگی (ایمن، اضطرابی و دوسوگرا) نوجوانان و والدین و طرحواره‌های ناسازگار (با ۱۵ زیر مقیاس) آنها در نوجوانان بزهکار و عادی تفاوت دارد؟

فرضیات پژوهش:

میزان طرحواره ناسازگار با (۱۵ زیر مقیاس) در نوجوانان بر حسب وضعیت نوجوانان (بزهکار یا عادی) و سبک دلبستگی والدینشان تفاوت معناداری دارد.

روش

پژوهش حاضر از نوع پس رویدادی و علی-مقایسه‌ای است. جامعه آماری این پژوهش عبارت از نوجوانان ۱۵ تا ۱۸ ساله (دختر و پسر) مقیم در کانون اصلاح و تربیت شهر تهران و والدین آنها و نوجوانان ۱۵ تا ۱۸ ساله دختر و پسر شاغل به تحصیل در دبیرستان‌های شهر تهران و والدین آنهاست. روش نمونه‌گیری در این تحقیق برای گروه بزهکار از نوع در دسترس و برای گروه عادی خوشه‌ای تصادفی چند مرحله‌ای است. حجم نمونه شامل ۱۰۰ نوجوان بزهکار و ۱۰۰ نوجوان عادی و والدین آنهاست که شامل ۴۰۰ پدر و مادر می‌شود. نوجوانان، پرسشنامه طرحواره‌های ناسازگار اولیه و والدینشان، پرسشنامه سبک دلبستگی را پاسخ دادند.

در انتها حدود ۳۶ نفر به دلیل اینکه یکی از والدین در دسترس نبود از تحلیل حذف شدند.

تمام شرکت کنندگان فرم رضایت نامه را پر کردند و رضایت کامل خود را از شرکت در طرح اعلام نمودند. طرح در بخش پژوهش سازمان زندان‌های استان تهران مورد بررسی و تایید قرار گرفت و نیز از سازمان آموزش و پرورش استان تهران جهت انجام طرح در مدارس تاییدیه دریافت شد.

روش آماری مورد استفاده در این تحقیق روش تحلیل عاملی است.

فرم کوتاه پرسشنامه طرحواره‌های ناسازگار اولیه یانگ

پرسشنامه ۷۵ ماده‌ای که توسط جفری یانگ (۱۹۸۸) برای ارزیابی طرحواره‌های ناسازگار اولیه ساخته شد، مشتمل بر ۵ حوزه کلی است که ۱۵ زیرمقیاس (شامل: محرومیت هیجانی، بی‌اعتمادی - بد رفتاری، انزوای اجتماعی، شکست، وابستگی - بی‌کفایتی، گرفتاری - در دام افتادگی، اطاعت، بازداری هیجانی، هیجانی، خویش‌داری و خود انضباطی ناکافی، طرد - رهاشدگی، نقص - شرم، آسیب‌پذیری به ضرر یا بیماری، ایثار، معیارهای سرسختانه و

-
- Yung Early Maladaptive Schemas Short Form
  - Emotional Deprivation
  - Mistrust / Abuse
  - Social Isolation
  - Failure
  - Dependence / Incompetence
  - Enmeshment
  - Subjugation
  - Emotional Inhibition
  - Insufficient Self ° Control / Self Discipline
  - Abandonment
  - Failaire
  - Vulnerability to Harmorillness
  - Self ° Sacrifice
  - Vonrenting

استحقاق) را می‌سنجد. همسانی درونی این پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ کرونباخ در جمعیت مونث ۰/۹۷ و در جمعیت مذکر ۰/۹۸ به دست آمده است. پایایی زیرمولفه‌ها با استفاده از آلفای کرونباخ در دامنه‌ای از ۰/۳۶ در زیرمولفه ثبات تا ۰/۸۷ در زیرمولفه بی‌اعتمادی است (آهی، ۱۳۸۴).

پرسشنامه سبک دلبستگی کولینز و رید

این پرسشنامه شامل خود-ارزیابی از مهارت‌های ایجاد رابطه و خود توصیفی شیوه شکل‌دهی به دلبستگی‌های نزدیک است که مشتمل بر ۱۸ ماده است و توسط علامت‌گذاری بر روی یک مقیاس پنج درجه‌ای از نوع لیکرت (که از ۰ = اصلاً با ویژگی من سازگار نیست تا ۴ = کاملاً با ویژگی من سازگار است، می‌باشد) سنجیده می‌شود. سه زیر مقیاس نزدیک بودن، وابستگی و اضطراب را می‌سنجد [پاکدامن، ۱۳۸۰]. میزان آلفای کرونباخ خرده مقیاس‌های پرسشنامه برای مقیاس نزدیک بودن ۰/۸۱، وابستگی ۰/۷۸ و اضطراب ۰/۸۵ می‌باشد.

یافته‌ها

یافته‌ها بر حسب هدف پژوهش با استفاده از تحلیل واریانس دو عاملی 2×4 بررسی شد. همچنین نتایج نوجوانانی که هر دو والد به سوالات پاسخ داده بودند در تحلیل گنجانده شدند و آنهایی که تنها یک والد به پرسشنامه‌ها پاسخ داده بود از تحلیل حذف شدند.

جدول شماره ۱: تحلیل واریانس زیر مقیاسهای طحواره‌های ناسازگار

P	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منابع تغییر	زیرمقیاس‌های طحواره‌های ناسازگار
۰/۰۰۱	۴۸/۱۸	۱۱۹۳/۶۸	۱	۱۱۹۳/۶۸	وضعیت	محبت و همت هیجانی
۰/۰۱۴	۳/۶۵	۹۰/۵۷	۳	۲۷۱/۷۱	سبک دل‌بستگی والدین	
۰/۸۴	۰/۲۶	۶/۶۰۸	۳	۱۹/۸۲	وضعیت X سبک دل‌بستگی والدین	
		۲۴/۷۷	۱۵۶	۳۸۶۴/۵۹	خطا	
			۱۶۴	۲۸۴۹۰	کل	
۰/۰۰۱	۳۹/۲۴	۷۰۷/۱۹	۱	۷۰۷/۱۹	وضعیت	بی‌اعتدالی پدر و قناری
۰/۰۱	۳/۸۷	۶۹/۷۶	۳	۲۰۹/۲۸	سبک دل‌بستگی والدین	
۰/۸۳	۰/۴۲	۷/۶۷	۳	۲۳/۰۱	وضعیت X سبک دل‌بستگی والدین	
		۱۸/۰۱	۱۵۶	۲۸۱۰/۹۶	خطا	
			۱۶۴	۲۳۰۹۴	کل	
۶۲/۲۷	۶۲/۲۷	۹۹۲/۷۲	۱	۹۹۲/۷۲	وضعیت	ابروای اجتماعی
۳/۵۹	۳/۵۹	۵۷/۲۲	۳	۱۷۱/۶۷	سبک دل‌بستگی والدین	
۰/۹۱	۰/۹۱	۱۴/۵۲	۳	۴۳/۵۶	وضعیت X سبک دل‌بستگی والدین	
		۱۵/۹۴	۱۵۶	۲۴۸۶/۷۱	خطا	
			۱۶۴	۲۵۹۴۳	کل	
۰/۰۰۰	۳۴/۶۷	۷۴۹/۴۴	۱	۷۴۹/۴۴	وضعیت	شکست
۰/۰۲	۵/۲۴	۱۱۳/۳۴	۳	۳۴۰/۰۴	سبک دل‌بستگی والدین	
۰/۶۷۶	۰/۵۱	۱۱/۰۳	۳	۳۳/۱۰۷	وضعیت X سبک دل‌بستگی والدین	
		۲۱/۶۱	۱۵۶	۳۳۷۲/۱۸	خطا	
			۱۶۴	۲۴۳۴۰	کل	

بررسی طرحواره‌های ناسازگار جوانان بزهکار و عادی با ...

۰/۰۰۰	۴۴/۳۷	۸۶۶/۳۷	۱	۸۶۶/۳۷	وضعیت	وابستگی بسی تک‌پایه
۰/۰۱۹	۳/۴۲	۶۶/۸۴	۳	۲۰۰/۵۳	سبک دلبستگی والدین	
۰/۰۹۱	۲/۱۹	۴۲/۸۴	۳	۱۲۸/۵۲	وضعیت $\times$ سبک دلبستگی والدین	
		۱۹/۵۲	۱۵۶	۳۰۴۵/۷۱	خطا	
			۱۶۴	۲۲۸۱۵	کل	
۰/۰۰۱	۲۸/۷۹	۴۲۳/۵۱	۱	۴۲۳/۵۱	وضعیت	گرفتاری - در دام اقداماتی
۰/۰۲۲	۳/۲۸	۴۸/۳۳	۳	۱۴۵/۰۱	سبک دلبستگی والدین	
۰/۹۸۸	۰/۰۴۳	۰/۶۳۳	۳	۱/۸۹	وضعیت $\times$ سبک دلبستگی والدین	
		۱۴/۷۱	۱۵۶	۲۲۹۴/۸۲	خطا	
			۱۶۴	۱۸۵۲۴	کل	
۰/۰۰۱	۳۰/۲۳	۶۰۶/۲۱	۱	۶۰۶/۲۱	وضعیت	اطاعت
۰/۰۳۱	۳/۰۲	۶۰/۶۵	۳	۱۸۱/۹۶	سبک دلبستگی والدین	
۰/۹۶۵	۰/۰۹۱	۱/۸۱	۳	۵/۴۵	وضعیت $\times$ سبک دلبستگی والدین	
		۲۰/۰۵	۱۵۶	۳۱۲۷/۸۹	خطا	
			۱۶۴	۲۴۵۱۳	کل	
۰/۰۰۱	۱۹/۷۷	۴۶۱/۶۱	۱	۴۶۱/۶۱	وضعیت	بازداری هیجانی
۰/۱۰۴	۲/۰۹	۴۸/۸۳	۳	۱۴۶/۵۱	سبک دلبستگی والدین	
۰/۰۰۱	۵/۸۵	۱۳۶/۷۵	۳	۴۱۰/۲۶	وضعیت $\times$ سبک دلبستگی والدین	
		۲۳/۳۴	۱۵۶	۳۶۴۲/۴۵	خطا	
			۱۶۴	۳۳۱۹۵	کل	
۰/۰۰۰	۳۸/۶۳	۵۷۷/۱۹	۱	۵۷۷/۱۹	وضعیت	خوب‌ترین داری و خود انضباطی ناکافی
۰/۰۱۶	۳/۵۴	۵۲/۸۹	۳	۱۵۸/۶۷	سبک دلبستگی والدین	
۰/۷۵	۰/۴۰۴	۶/۰۴	۳	۱۸/۱۲	وضعیت $\times$ سبک دلبستگی والدین	
		۱۴/۹۳	۱۵۶	۲۳۳۰/۵۵	خطا	
			۱۶۴	۳۰۰۳۹	کل	

۰/۰۰۱	۱۱/۸۷	۲۵۱/۶۱	۱	۲۵۱/۶۱	وضعیت	طرد زود هنگامی
۰/۰۰۸	۲/۲۶	۴۸/۰۰	۳	۱۴۴/۰۱	سبک دلبستگی والدین	
۰/۸۷	۰/۳۷	۷/۸۳	۳	۲۳/۵۱	وضعیت $\times$ سبک دلبستگی والدین	
		۲۱/۱۹	۱۵۶	۳۳۰۶/۸۳	خطا	
			۱۶۴	۳۵۳۲۵/۰۰	کل	
۰/۰۰۱	۴۶/۲۴	۷۲/۴۹۰	۱	۷۲/۴۹۰	وضعیت	تقصیر
۰/۲۶	۳۵/۱	۰۷/۲۷	۳	۲۲/۸۱	سبک دلبستگی والدین	
۰/۳۲	۱۷/۱	۴۸/۲۳	۳	۴۳/۷۰	وضعیت $\times$ سبک دلبستگی والدین	
		۰۵/۲۰	۱۵۶	۲۷/۳۱۲۹	خطا	
			۱۶۴	۰/۲۰۵۶۵	کل	
۰/۰۰۱	۱۸/۷۹	۴۶/۰۰۹	۱	۴۶/۰۰	وضعیت	آسیب پذیری به ضرر یا بیماری
۰/۱۵	۱/۷۸	۴۴/۲۸	۳	۱۳۲/۸۴	سبک دلبستگی والدین	
۰/۵۷	۰/۶۶۴۰	۱۶/۴۵	۳	۴۹/۳۶	وضعیت $\times$ سبک دلبستگی والدین	
		۲۴/۷۹	۱۵۶	۷۳/۳۱۶۷	خطا	
			۱۶۴	۰۰/۲۴۸۸۸	کل	
۰/۰۰	۸۳/۳۲	۶۴۲/۷۵	۱	۶۴۲/۷۵	وضعیت	ایثار
۰/۵۶	۰/۶۸۰	۱۳/۳۶	۳	۴۰/۰۸	سبک دلبستگی والدین	
۰/۴۵	۰/۸۷۰	۱۷/۱۳	۳	۵۱/۴۰۳	وضعیت $\times$ سبک دلبستگی والدین	
		۱۹/۵۷	۱۵۶	۳۰۵۳/۷۹	خطا	
			۱۶۴	۳۱۸۱۷/۰۰	کل	
۰/۷۵	۲۱/۳	۰۸/۶۷	۱	۰۸/۶۷	وضعیت	معیارهای سرسختانه
۰/۳۸۴	۰/۲/۱	۳۷/۲۱	۳	۱۳/۶۴	سبک دلبستگی والدین	
۰/۸۹۱	۲۰/۸	۳۴/۴	۳	۰۴/۱۳	وضعیت $\times$ سبک دلبستگی والدین	
		۹۰/۲۰	۱۵۶	۶۳/۳۲۶۰	خطا	
			۱۶۴	۰۰/۳۸۰۵۰	کل	
۰/۰۰۱	۰/۶/۲۶	۴۶/۷۱۹	۱	۴۶/۷۱۹	وضعیت	استحقاق
۰/۲۸۰	۲۸/۱	۵۶/۳۵	۳	۶۸/۱۰۶	سبک دلبستگی والدین	
۰/۳۰۸	۲۰/۹/۱	۳۹/۳۳	۳	۱۷/۱۰۰	وضعیت $\times$ سبک دلبستگی والدین	
		۶۰۸/۲۷	۱۵۶	۸۱/۴۳۰۶	خطا	
			۱۶۴	۰۰/۲۸۶۶۹	کل	

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که متغیر سبک دلبستگی و وضعیت در زیرمقیاس‌های محرومیت هیجانی، بی‌اعتمادی - بدرفتاری، شکست، وابستگی - بی‌کفایتی، گرفتاری - در دام افتادگی، اطاعت، بازداری هیجانی، خویشتن‌داری - خود انضباطی ناکافی تفاوت معنی‌داری دارد (وضعیت، $P < 0/001$) (سبک دلبستگی، $P < 0/01$) و متغیر دلبستگی در زیرمقیاس‌های محرومیت هیجانی، بی‌اعتمادی - بدرفتاری، شکست، وابستگی - بی‌کفایتی، گرفتاری - در دام افتادگی، اطاعت، بازداری هیجانی، خویشتن‌داری - خود انضباطی، طرد - رها شدگی، نقص - شرم و استحقاق تفاوت معنی‌داری دارد (سبک دلبستگی، $P < 0/01$). تعامل متغیر سبک دلبستگی و وضعیت تنها در زیرمقیاس بازداری هیجانی تفاوت معنی‌داری را بین دو گروه ایجاد نکرد (تعامل وضعیت و سبک دلبستگی $P < 0/001$).

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق حاضر همسو با تحقیقات پیشین نشان داد که بین سبک دلبستگی و همه طرحواره‌های ناسازگار اولیه در نوجوانان بزهکار و عادی به‌جز محرومیت اجتماعی و معیارهای سرسختانه در نوجوانان بزهکار و عادی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین سبک دلبستگی والدین با طرحواره ناسازگار محرومیت هیجانی در نوجوانان بزهکار و عادی تفاوت معناداری وجود دارد.

محققان نفوذ خانواده را یکی از عوامل پیش‌بینی‌کننده در گسترش رفتار بزهکارانه می‌دانند که حتی از نفوذ گروه همسالان موثرتر و قوی‌تر است (ماترن و توماس ۲۰۰۱). پژوهش‌هایی که در زمینه ایجاد طرحواره‌ها انجام شده نشان می‌دهد که آنها بیشتر از آنکه نتیجه وقایع تکان‌دهنده مجزا باشند، احتمالاً به وسیله الگوهای مداوم و تجارب سمی روزمره با اعضای خانواده و هم‌تایان ایجاد می‌شوند که به نحو فزاینده طرحواره‌ها را تقویت می‌کنند. طرحواره‌های ناسازگار اولیه،

عناصر شناختی، عاطفی و رفتاری دارند. آنها در دوران کودکی با ترکیبی از نظم ژنتیکی، عوامل زیست شناختی و تجارب محیطی شکل می‌گیرند (نوردال، هولت و هاگام ۲۰۰۵). در تئوری بک نیز طرحواره ناسازگار اولیه نتیجه تداخل بین خلق و خوی فطری کودک و تجارب بد عملکردی با والدین و همتایان در طول چند سال اول زندگی است (تورس ۲۰۰۲). رشد به چند سال ابتدای زندگی محدود نمی‌شود اما براساس تحقیقات، پایه‌ریزی شخصیت افراد در طول همین سال‌های آغازین پایه‌ریزی می‌شود، نوع تربیت و عملکرد خانواده و وقایع اولیه زندگی و شخصیت با سبک دلبستگی افراد مرتبط است. دلبستگی بزرگسالان بر بازنمایی‌های خود و دیگران استوار است و اینکه متاثر از تجربیات روان‌شناختی محیطی در بیشتر دوره‌های رشد می‌باشد (تاناکا، هاسی، هیرامیرو، چن، شیکای، کیتامورو، ۲۰۰۸). اکثر تحقیقات و نیز نتایج این تحقیق نشان داد که والدین به عنوان مراقبان اولیه نقش منحصر به فردی در شکل‌گیری رفتار و شخصیت افراد دارند. وقتی والدین با لحن دلسوزانه و حمایتگرانه و بدون قضاوت با کودکشان ارتباط برقرار می‌کنند، کودک احساس می‌کند مورد پذیرش و درک آنها قرار گرفته است. این الگوی ارتباطی منجر به ایجاد تصویر ذهنی مثبت و احساس اعتماد به نفس بیشتر شده و می‌تواند به‌عنوان یک مانع در برابر همه فاکتورهای خارجی و منفی قرار گیرد (کلارک و شیلد، ۱۹۹۷).

همانطور که این تحقیق نیز نشان می‌دهد تعامل در سبک دلبستگی والدین و طرحواره محرومیت هیجانی در نوجوانان بزهکار و عادی تفاوت معناداری دارد.

-
- Nordahl, Holthe, Haugum
  - Torres
  - Tanaka, Hasui, Hiramura, Chen, Shikai, Kitamura
  - Clark, Shields

طبق تعریف، محرومیت هیجانی این است که انتظارات، تمایلات و نیازهای فرد به حمایت عاطفی به اندازه کافی از جانب دیگران ارضا نمی‌شود که این موضوع سه نوع است: محرومیت از محبت، همدلی، و محرومیت از حمایت (یانگ، کلوסקو، ویشار ۱۳۸۶). می‌توان چنین استنباط نمود که سبک دلبستگی ناایمن والدین در تعامل با طرحواره محرومیت هیجانی زمینه بزهکاری نوجوان را فراهم می‌کند. این افراد احساس طرد شدن در خانواده را با جذب گروه‌های نابه‌هنجار جبران می‌کنند و کم‌کم به رفتار بزهکارانه‌ای که از سوی اعضای گروه خواسته می‌شود، تن می‌دهند. طبق مشاهدات نویسنده در کانون اصلاح و تربیت این نوجوانان بیشتر دنباله‌رو بودند و برای اینکه از گروه طرد نشوند و دوباره به صورت ناخودآگاه این احساسات بد را که در کودکی داشتند، تجربه نکنند به هر کاری که از آنها خواسته می‌شود، دست می‌زنند. نتایج این پژوهش نیز نشان داد که والدین با سبک دلبستگی ناایمن باعث رشد سبک دلبستگی ناایمن و الگوهای ناسازگار مانند طرحواره‌های ناسازگار در فرزندان خود می‌شوند. فردی که با این نوع الگوها پرورش یافته در بزرگسالی با احتمال بیشتری دارای رفتار آسیب‌زا می‌شود که هم برای خود فرد و هم برای جامعه مشکل‌آفرین است.

بنابراین برای پیشگیری از وقوع جرم، باید به ارتباطات بین والدین و فرزندانشان مخصوصاً در دوران کودکی توجه ویژه داشته باشیم. به‌علاوه طرحواره درمانی می‌تواند به عنوان روشی موثر در درمان مشکلات روانشناختی افراد بزهکار به کار رود (کاروالو و نوبره، ۲۰۱۴).

پیشنهاد می‌شود از نتایج بالا جهت شناسایی دانش‌آموزان پرخطر و در معرض آسیب و همچنین برای انجام اقدامات پیشگیرانه (همچون کارگاه‌های آموزشی برای

توانمندسازی نوجوانان و آموزش مهارت‌های فرزندپروری به والدین) استفاده شود. به‌علاوه همین تحقیق با استفاده از روش‌های تکمیلی مانند مصاحبه نیز انجام شود و سبک‌های فرزندپروری نیز ارزیابی گردد.

منابع

- ۱- آهی؛ قاسم (۱۳۸۴)، **هنجاریابی پرسشنامه طرحواره‌های ناسازگار یانگ فرم کوتاه**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی.
- ۲- پاکدامن؛ شهلا (۱۳۸۰)، **بررسی ارتباط دلبستگی و جامعه‌طلبی در نوجوانی**، پایان‌نامه دکتری، تهران، دانشگاه تهران.
- ۳- خدابخش؛ روشنگر، گنجی؛ کامران، ذبیحی؛ رزیتا، نادری؛ مهرداد (۱۳۹۰)، **تأثیر عوامل خانوادگی و شخصیتی بر فرار دختران از خانه، فصلنامه فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده، سال ششم، شماره ۱۸، تابستان ۱۳۹۰، ۱۴۴-۱۰۷.**
- ۴- ذوالفقاری‌مطلق؛ مصطفی، جزایری؛ علیرضا، مظاهری؛ محمدعلی، خوشابی؛ کتابون، کریملو؛ مسعود (۱۳۸۶)، **مقایسه سبک دلبستگی، ویژگی‌های شخصیتی و خصیصه اضطراب در مادران کودکان دارای اختلال اضطراب جدائی و سالم. فصلنامه خانواده‌پژوهی، سال سوم، شماره ۱۱.**
- ۵- رضانی؛ ولی‌ا.، شمس اسفندآباد؛ حسن، طهماسبی؛ شهرام (۱۳۸۶)، **بررسی پیامدهای هیجانی سبک‌های دلبستگی در دانشجویان، فصلنامه پژوهشی در سلامت شناختی، دوره اول، شماره اول.**
- ۶- محسنی؛ رضا (۱۳۸۷)، **نقش جامعه‌پذیری کودکان و دانش‌آموزان در پیشگیری از بزهکاری و کج‌روی اجتماعی، فصلنامه خانواده و پژوهش (جامعه‌شناسی، روانشناسی و علوم تربیتی)، تهران، پژوهشکده خانواده و پژوهش، شماره ۳، ۱۳۸-۱۲۳.**
- ۷- یانگ؛ جفری (۱۳۸۳)، **شناخت درمانی اختلالات شخصیت، رویکرد طرحواره محور، ترجمه: علی صاحبی، حسن حمیدپور، تهران، انتشارات آگاه-ارجمند.**
- ۸- یانگ؛ جفری، کلوسکو؛ ژانت، ویشار؛ مارجوری (۱۳۸۶)، **طرحواره درمانی، راهنمای کاربردی برای متخصصان بالینی، ترجمه: حسن حمیدپور و زهرا اندوز، تهران، انتشارات ارجمند.**

۹- یوسف‌نژاد؛ مائده (۱۳۸۶)، بررسی رابطه عملکرد خانواده با طرحواره‌های ناسازگار و رضایت از زندگی در دانشجویان شهرستان بابل، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه الزهرا.

- Bowlby, J. ( ). **A secure base: parent – child attachment and healthy human development.** New York: Basic Books.
- Carvalho Joana, Nobre Pedro J( ). Early maladaptive schemas in convicted sexual offenders: Preliminary findings. **International Journal of Law and Psychiatry.** Volume , Issue , March° April , Pages .
- Cecero,J.J. Beitel,M. Prout,T.( ).**Exploring the relationships among early maladaptive schemas, psychological mindedness and self-reported college adjustment.** The British Psychological Society.
- Clark, R.D., & Shields, G. ( ). **Family communication and delinquency. Adolescence,** ( ), - .
- Dozois D.J, Martin R.A & Bieling P.J. ( ). Early maladaptive schemas and adaptive/maladaptive styles of humor. **J of Cognitive therapy and research,** volume , number , pages - .
- Makinson, Jenny Elizabeth( ). **Early maladaptive schemas and their relationship to psychopathology in adolescence.** The University of Edinburgh, -Jul- . Health in Social Science thesis collection.
- Matherne, M, & Thomas, A.( ). Family environment as a predictor of adolescent delinquency. **Adolescence,** ( ), - .
- Nordahl, H.M., Holthe, H., & Haugum, J.A. ( ). Early maladaptive schemas in patients with or without personality disorders: does schema modification predict symptomatic relief? **Clinical Psychology and Psychotherapy,** , - .
- Tanaka, N. Hasui, C. Uji, M. Hiramura, H. Chen, Z. Shikai, N.& Kitamura, T ( ). **Correlates of the categories of adolescent attachment style: perceived rearing, family function, early life events, and personality.** Department of Clinical Behavioral Sciences (Psychological Medicine).
- Torres C. ( ). **Early maladaptive schema and cognitive distortion in psychopathy and narcissism.** A thesis ( )

submitted for the degree of doctor of psychology clinical of Australian national university.

- Wright M. O Dougherty Crawford E. & Del Castillo D. ( ). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: The mediating role of maladaptive schemas. **J of child abuse and neglect**, volume , issue , pages - .

